

תוכן עניינים

1	מבוא
1	חלק ראשון: המדע הפורנזי
1	חשיבותו של המדע הפורנזי
2	השפעתם של ראיות פורנזיות על ההליך הפלילי – סוגים שונים של ראיות פורנזיות
3	ראיית דנ"א
3	מהי ראיית דנ"א
4	תהליך עריכת בדיקת ה-DNA
4	כשלים העלולים לפגוע במהימנות הבדיקה
6	השימוש בראיית DNA בארה"ב
6	טביעת נעל
8	טביעת נעל במשפט ארה"ב
9	חלק שני: הודאת נאשם בחשדות המיוחסים לו
9	כללי
9	הגורמים המניעים נאשם להודות באשמה
10	החקירה
10	אמצעים פסיכולוגיים המופעלים על החשוד
11	תנאי החשוד וסביבתו
12	הסדרי טיעון
13	תהליכי קבלת החלטה להודאה באשמה
	חלק שלישי: דיון - האם ראיות מסוגים שונים יכולות לשנות את החלטת הנאשם אם להודות או לא להודות בבצוע העבירה המיוחסת לו.
14	
16	ביבליוגרפיה:

מבוא

המילה "פורנזי" מקורה במילה הרומית "פורוס" מקום בו התקיימו בעבר המשפטים ברומא העתיקה. ראיות פורנזיות הן למעשה, ראיות "מדעיות" המשמשות לפענוח פשעים, הם נאספות בשטח על ידי אנשי המחלקה לזיהוי פלילי והן חלק אינטגרלי מההליך הפלילי בבית המשפט. לא בכדי הושמה המלה מדעיות בגרשיים. בעבודה זו אראה כי הראיות הפורנזיות אינן עומדות בקריטריונים מדעיים מובהקים. ראיות פורנזיות אלה לצד הודאת הנאשם מהווים ראיות משמעותיות לצורך ההכרעה השיפוטית בדבר הרשעתו של נאשם. כשם שהראיות הפורנזיות אינן מצדיקות פעמים רבות את הכינוי "מדעיות" שדבק בהן, כך "הודאת" הנאשם היא פעמים רבות הודאה שאיננה הודאת אמת, אלא, הודאת שווא, שניתנה ע"י החשוד עקב נסיבות שיפורטו להלן.

מטרתה של עבודה זו היא לבחון האם ראיות מסוגים שונים יכולים לשנות את החלטת הנאשם אם להודות או לא להודות בבצוע העבירה המיוחסת לו.

על מנת לברר שאלה זו תבדוק העבודה תחילה את המושגים המצויים משני צידי המשוואה: הראיה הפורנזית מחד והודאת הנאשם מאידך.

העבודה תפתח במדע הפורנזי, ותבהיר את חשיבותו לוודאות המשפטית. לאחר מכן תובהר החלוקה בין ראיות פורנזיות לבין ראיות טכנולוגיות, ויערך ניתוח של ראייה בכל אחת מהקבוצות הנ"ל, על מנת לעמוד על הכשלים הקיימים בהסתמכות עליהם.

הפרק השני של העבודה יעסוק בהודאת הנאשם וינסה לברר מה מניע נאשם להודות בעבירה שלא ביצע, וכיצד המערכת מביאה חשוד להודות בפשע שלא עשה.

החלק השלישי יהווה דיון בשאלת המחקר: האם ראיות מסוגים שונים יכולים לשנות את החלטת הנאשם אם להודות או לא להודות בבצוע העבירה המיוחסת לו, או במלים אחרות כיצד הימצאותן של ראיות פורנזיות בידי החוקרים משפיעה על החלטתו של הנאשם אם להודות בעבירה המיוחסת לו.

חלק ראשון: המדע הפורנזי

חשיבותו של המדע הפורנזי

עם התפתחות המדע והטכנולוגיה נוטים בתי המשפט להסתמך יותר ויותר על חוות דעת של מומחים מקצועיים בתחומים שונים, כדי לבסס עליהן ממצאים והחלטות. במקרים רבים, מעדיפים בתי המשפט חוות דעת של מומחה מדעי, רפואי או אחר, על-פני עדויות ראייה או עדויות אחרות, אפילו אם העדויות האחרות הן עדויות ישירות לאירוע. הסיבה לכך היא, שהעדויות הישירה של העד, נמסרת פעמים רבות מנקודת המבט הסובייקטיבית של העד, באופן שאינו משקף בצורה אובייקטיבית את שארע באמת. לעומת זאת ראיות מדעיות הן בדרך כלל ראיות אובייקטיביות ואמינות, ועל-כן מקבלות עדיפות על ידי בתי המשפט כבסיס לקביעת ממצאים ולהכרעה במחלוקות שבין הצדדים. (סטרשנוב, 2001). טענה זו נכתבה במאמר שפורסם לפני 17 שנה. ממועד כתיבת המאמר ועד היום חלו שינויים מהפכניים במדע ובטכנולוגיה, ולכאורה נראה היה כי האמינות של הראיות המדעיות אך תתחזק, והשימוש בראיות אלה יהפוך למכשיר המרכזי לקביעת מידת אשמתו של חשוד. אך כפי שיובהר להלן הוויכוח בעניין מהימנותן של ראיות מדעיות אלה אינו יורד מסדר היום.

קיים הבדל בין ראייה שמטרתה לקבוע את אשמתו או חפותו של חשוד (להלן: ראייה משפטית) לבין מדע. ראייה משפטית מתייחסת למידע נקודתי ואירוע ספציפי שהתרחש. ראייה מדעית אינה מכילה מידע ספציפי על אירוע מסוים, אלא, היא כלי אשר באמצעותו מסיקים מסקנות מסתברות, המבוססות על מכלול שלם של ידע ועקרונות מדע כלליים (רוזנצוויג, 2017).

בנוסף קיים גם הבדל בין הליך הטיפול בבירור אשמתו או חפותו של נאשם לבין מהות ההליך המדעי. בדיקת אשמתו של חשוד והעמדתו לדין נעשית על מנת לברר את האמת באופן הוגן וצודק. למדע לעומת זאת אין קשר לחובות לזכויות ולצדק. בנוסף חקר האמת בעניין חשודים עוסק בסיטואציה נתונה וספציפית במקרה נתון, לרוב בעבר. בשונה מכך, המדע עוסק בחיזוי תופעה או קבוצת תופעות במובן הכללי ואינו מוגבל לניתוח בדיעבד של אירוע מסוים. כמו כן, חקירה ומשפט צריכים לקבל הכרעה בדרי"כ תוך זמן נתון. לעומת זאת בירור סוגיה בתהליך מדעי אינו מוגבל בזמן. במקרים רבים סוגיות שנפתרו כביכול, מתבררות מחדש לאחר זמן, וניתן להם הסבר מדעי חדש ושונה. יתר על כן, האמת של החקירה ואפילו של המשפט הנה תוצר של ההליך, כאשר אין כל ודאות כי ההליך אכן משקף את האמת האובייקטיבית על פי מבחנים חיצוניים. לעומת זאת אמת מדעית אמורה להוות תיאור נאמן של המציאות. תוקפה של אמת מדעית לעולם לא יהיה מוחלט. היא תמיד מותנית בהמשך התמיכה שתיתן לה על גילוי תופעות חדשות ובתנאי שלא מוצע הסבר טוב יותר לתופעה נפוצה (פיש, 2010).

למרות ההבדלים הנ"ל, השימוש בראייה מדעית ככלי הכרעה בבירור אשמתו או חפותו של חשוד הוא מובן. הרצון להיעזר בכלים שמספק עולם המדע בהכרעה כזו נובע מההכרה ביכולתו של המדע לספק הסבר אמין לתופעות נצפות. ככלל, עקרונות המדע שואבים את תוקפם מעצם יכולתם להסביר את המתרחש סביבנו. המחקר המדעי בוחן תאוריה מדעית לאורך זמן, בשיטתיות, בידי חוקרים מנוסים, שמפרסמים את הידע שהצטבר ומעריכים מחדש את כוחו ומתאימים את התאוריה לממצאים הקיימים. ההנחה היא שראיה שמתבססת על עקרונות מדעיים מספקת כלי הכרעה אמין לבדיקת חפות או אשמה, ובכך מסייעת לחקר האמת (רוזנצוויג).

הקושי העולה מהשימוש בראיות אלה נובע מכך כי חוקרי משטרה, מומחי משטרה, תובעים וגם שופטים מסתמכים על ראיות פורנזיות, גם כאשר אין להן כל בסיס מדעי, והלכה למעשה הן בבחינת "ראיות זבל" (סנג'רו והלפרט, 2014). מפרויקט החפות האמריקני (שעליו יפורט להלן), עולה שהרשעות שמספרם אינו מבוטל הן הרשעות שווא, שהם תוצאה של "ראיות מדעיות" כביכול, אותם קיבל ביהמ"ש בארה"ב כראיות קבילות, ועל בסיסן הרשיע נאשמים. דוגמאות לכך הן עדותו של מומחה שהסתובב בבתי משפט עם כלב, המזהה כביכול ריח גם כעבור שנים, או של רופא שיניים שהסתובב עם פנס מיוחד המאיר באור כחול המאפשר לו כביכול לראות סימני נשיכה על עור הגוף, סימנים שלא ניתן לראות ללא הפנס המיוחד וללא מומחיות. גם בישראל הוכרו "ראיות זבל" כנ"ל והוו בסיס להרשעת נאשמים, כמו עדות מומחה בדבר התאמה בטביעת שיניים, למרות שזהו תחום מפקפק ביותר ואינו מקובל כלל על הקהילה המדעית (סנג'רו והלפרט).